

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาชนที่มีสุขภาพดีเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ เพราะผู้มีสุขภาพดีย่อมมีความคิดสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ที่จะดำเนินงานเพื่อความสำเร็จของชีวิตสูง สังคมใดมีประชาชนที่มีสุขภาพดี ย่อมสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้ก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นประเทศไทยจึงได้ กำหนดนโยบายในการพัฒนาของประเทศ โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา โดยใช้การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นกลวิธีหลักในการดำเนินงาน เพื่อไปสู่เป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดี การสาธารณสุขมูลฐานเป็นกลวิธีที่เน้นให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดมีสุขภาพดี เป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลที่ตั้งไว้ คือ "ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543"

หลักการสาธารณสุขมูลฐาน มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม และช่วยตนเองให้มากที่สุด ในด้านการแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของตนเอง และการบรรลุคุณภาพชีวิต จะเน้นการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานจึงเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ทั้งนี้ การสาธารณสุขมูลฐานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 มุ่งเน้นครอบครัวทั้งในเขตชนบท เขตเมือง และพื้นที่เฉพาะ ให้มีความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเอง และบรรลุคุณภาพชีวิต โดยที่รัฐจะให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา โดยการอบรมและให้ความร่วมมือกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ที่จะช่วยดูแลและพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีและมีสุขภาพดี

สุขภาพอนามัยของสมาชิกในครอบครัว แม่บ้านเป็นบุคคลที่มีบทบาทหลักในการดูแลช่วยเหลือชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวให้มีสุขภาพดี ดังนั้น แม่บ้านควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สามารถปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัยอย่างง่าย ๆ ได้ เพื่อจะช่วยลดปัญหาสาธารณสุข จากพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ไม่เหมาะสมลง ซึ่งบุคคลที่มีความรู้และปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยได้ถูกต้อง จะสามารถรักษาสุขภาพของตนให้ทำงานได้ดี ความรู้จึงมีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติ และเกิดความสามารถในการปฏิบัติ ซึ่งองค์ประกอบในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานทั้ง 14 องค์ประกอบ ประชาชนทุกคน รวมทั้งแม่บ้านควรมีความรู้และปฏิบัติตนที่ถูกต้องในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้บรรลุถึงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ก็พบว่ามารดาทั้งในเมือง และชนบทมีความรู้และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัยในงานอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัวยังไม่ถูกต้อง (เปรียบ บัณฑิต และคณะ, 2516 หน้า 95) ความรู้ของมารดาด้านโภชนาการ และบริเวณนิสัยส่วนใหญ่ยังไม่เหมาะสม (ประยงค์ ลิมตระกูล และคณะ, 2523 หน้า 53 - 62) ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก และโปลิโอ พบว่ามารดาที่มีความรู้ไม่ถูกต้อง (คณินจิธรรมยา, 2523 หน้า 51) ความรู้ด้านสุขาภิบาล และการปฏิบัติก็ยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล (เสกสรร วิญญา, 2534 หน้า 26) รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับทันตสุขภาพก็พบว่าผู้ปกครองยังขาดความรู้ ในการเอาใจใส่ในภาวะช่องปากของเด็ก และให้การดูแลเกี่ยวกับทันตสุขภาพให้เด็กไม่ถูกต้อง (นิสา ลัดดาวัลย์ และคณะ อ่างใน ดวงพร สุทธาจารย์, 2528 หน้า 8) และยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพจิตอย่างเพียงพอ (สมบูรณ์ สมนันตกุล และคณะ, 2532 หน้า 103)

จากการศึกษาของนักวิจัยหลายท่านพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพอนามัยกับความรู้และการปฏิบัติตน กล่าวคือ ถ้ามีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยก็จะไม่ถูกต้องด้วย จากการศึกษารองการของกรองกาญจน์ ศิริภักดี (2530 หน้า 73) พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีมีความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์มีการปฏิบัติตนในระยะตั้งครรภ์ไม่ดี และไปฝากครรภ์ไม่ครบตามเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจันทนา หล่อตระกูล (2532 หน้า 70) ที่พบว่าผู้ป่วยมีความรู้เรื่องโรคน้อย ทำให้ไม่เกิดกระบวนการทางพฤติกรรมที่ถูกต้องหรือเกิดขึ้นได้น้อย ซึ่ง

ทำให้ผู้ป่วยมีการปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง ดังนั้นการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยในภาวะปกติของแม่บ้าน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยในภาวะปกติเป็นการดูแล ส่งเสริม และบำรุงรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์ แข็งแรง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยเป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของตนเอง ถ้าประชาชนไม่สามารถปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยในภาวะปกติได้ ก็จะมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว และเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของรัฐ ดังนั้นวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัยในภาวะปกติให้ถูกต้อง จึงจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลได้ด้วย และรัฐก็จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความรู้และการปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐานของแม่บ้าน ชุมชนศรีท้าววัดหัวฝาย ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีอาชีพเสี่ยงต่อการเกิดโรค คือ เก็บเศษกระดาษ พับถุงกระดาษ รับจ้างฆ่าสัตว์ และค้าขาย รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นชุมชนแออัด ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาสาธารณสุขได้หลายด้าน เพื่อเป็นแนวทางการสนับสนุนให้แม่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัวให้มีสุขภาพอนามัยดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐานของแม่บ้าน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐาน

ของแม่บ้าน

สมมติฐานของการวิจัย

แม่บ้านที่มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัยดี จะปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐานได้ดีกว่า
 ผู้ที่มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัยไม่ดี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา ในเรื่องความรู้ และการปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐาน ของแม่บ้าน ในด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ซึ่งประกอบด้วย การอนามัยแม่และเด็ก และการวางแผนครอบครัว การโภชนาการ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด การควบคุมและป้องกันโรคในท้องถิ่น การส่งเสริมสุขภาพฟัน และการส่งเสริมสุขภาพจิต ในชุมชนศรีท้าวัดหัวฝาย ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประชากรเป้าหมายคือ แม่บ้านทุกคน จำนวน 87 คน

นิยามศัพท์

ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยเน้นเฉพาะ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ประกอบด้วย การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว การโภชนาการ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด การควบคุมและป้องกันโรคในท้องถิ่น การส่งเสริมสุขภาพฟัน และการส่งเสริมสุขภาพจิต ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคในงานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามนโยบายของรัฐบาล และองค์การอนามัยโลก ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

งานสาธารณสุขมูลฐาน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางด้านสาธารณสุข โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง โดยการศึกษาครั้งนี้เน้นเฉพาะการอนามัยแม่และเด็ก และการวางแผนครอบครัว การโภชนาการ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด การควบคุมและป้องกันโรคในท้องถิ่น การส่งเสริมสุขภาพฟัน และการส่งเสริมสุขภาพจิต

แม่บ้าน หมายถึง สตรีที่แต่งงานแล้วอายุระหว่าง 15 - 44 ปี ที่มีบุตรอายุไม่เกิน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบความรู้และการปฏิบัติตนในงานสาธารณสุขมูลฐานของแม่บ้านในเขตเมือง
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ชี้บ่งระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานสาธารณสุขได้เหมาะสมกับชุมชนในเขตเมือง
3. ใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงกลวิธี ในการจัดการบริการสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน การปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนงานสาธารณสุขมูลฐานในเขตเมือง